

7e JAARGANG
NUMMER 5
MEI 1971

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit **VRIJWILLIGE** bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

DE OORLOG OM DE GEHEIME PETROLEUM

SPREKEND over de betrekkingen tussen Amerika en China, d.w.z. tussen de Verenigde Staten en de Chinese Volksrepubliek, schrijft De Groene van 24 april j.l., dat "het belangrijkste argument voor de voortzetting van de (Amerikaanse) Vietnampolitiek is: de verdediging van Zuidoost-Azië tegen een dreigend communistisch China". De Groene bedoelt uiteraard: het belangrijkste argument, dat door Het Witte Huis op tafel wordt gelegd. Zelfs mét die toevoeging echter, zouden wij de bewering niet graag voor onze rekening nemen. Waarmee men hier te doen heeft, is niet het belangrijkste argument van het Witte Huis, maar het belangrijkste argument van het Witte Huis naar buiten. En als we zeggen: naar buiten, dan bedoelen we: het argument, waarmee de regering der Verenigde Staten zich richt tot dát deel van het Amerikaanse publiek, dat het bolsjewisme, zowel in zijn Russische- als in zijn Chinese vorm, als de grootste bedreiging van zijn bestaan beschouwt en dat of wel hypocriet genoeg, of wel dom genoeg is om zijn eigen materiële belangen met de zogenaamde belangen van Zuidoost-Azië te identificeren.

Er is natuurlijk geen sprake van, dat Zuidoost-Azië tegen een bolsjewistische dreiging zou moeten worden verdedigd. Het bolsjewisme, dat met communisme niets te maken heeft, is in de een of andere vorm de natuurlijke oplossing voor de problemen, waarmee Zuidoost-Azië worstelt. Vraagt iemand welke problemen dat dan zijn, dan luidt het antwoord, dat de koloniale machten - en in dit geval dan Frankrijk in de eerste plaats - samen met een kleine heersende klik - waarvan in Vietnam het huidige bewind in Saigon nog altijd de exponent vormt - een kleine eeuw lang de economische ontwikkeling daarginds geremd hebben. Wat sedert het midden van deze eeuw in Vietnam aan de orde is, dat is precies hetzelfde als wat sedert het begin van deze eeuw aan de orde is geweest in landen als Rusland en China, te weten: de nationale oftewel de burgerlijke revolutie, die óók hier moet worden voltrokken zonder dat er sprake is van een nationale bourgeoisie, die in deze omwenteling als stuwende factor zou kunnen optreden.

Wat Amerika in Zuidoost-Azië in 't algemeen en in Vietnam dan in het bijzonder doet, dat is niet de belangen van Zuidoost-Azië verdedigen, doch integendeel dwars tegen die belangen in uit alle macht proberen de zich met onweerstaanbare kracht doorzettende burgerlijke ontwikkeling tegen te houden. Het getroost zich daarvoor een miljarden en miljarden dollars verslindende oorlog en dat het zulks alléén maar zou doen uit idiële motieven, dat wil zeggen vanwege het feit, dat de politieke kleur van de nationale Vietnamese revolutie nu eenmaal een ándere is dan het smetteloos wit van Nixon's overhemd, dat kan men misschien aan een even naïve als gezeten farmer in Minnesota of Nebraska wijsmaken, maar toch bepaald niet aan lepe bankiers in New York City of minstens zo lepe fabrikanten in Detroit of in Chicago.

Het behoort volstrekt tot het rijk van de verbeelding, dat er ooit in de geschiedenis een oorlog zou zijn gevoerd om idealen. Wat zich als zodanig voordoet, dat wil zeggen: de politiek, dat is in werkelijkheid de uitdrukking van materiële belangen. Net als bij welke andere oorlog ook vormen zij al evenzeer de achtergrond van de strijd in Zuidoost-Azië. In het geval van Vietnam (en aangrenzende staten als Thailand, Laos of Cambodja) is het bepaald niet zo moeilijk meer om die materiële belangen aan te wijzen, ook al zijn ze dan zo lang mogelijk als een diep geheim bewaard.

In de jaren tussen de beide wereldoorlogen is er een ook hier te lande veel gelezen boek verschenen, dat "De geheime oorlog om de petroleum" heette. De auteur, Anton Zischka, trachtte daarin te schilderen hoe in het verborgene gevochten werd om het bezit van de verreweg belangrijkste grondstof in het moderne kapitalisme. De oorlog in Vietnam kan het beste met een variant op de titel van Zischka's boek gekarakteriseerd worden, namelijk als: de oorlog om de geheime petroleum. De oorlog woedt daarginds niet in het verborgene, maar openlijk en de gehele wereld weet het. Maar wat de wereld tot voor kort nauwelijks geweten heeft en wat zo lang mogelijk verborgen is gehouden, dat is het feit, dat zich in Zuidoost-Azië de rijkste oliereservoirs ter wereld bevinden, reservoirs die rijker zijn dan de reservoirs van het Midden-Oosten, Mexico en Californië bij elkaar.

Over de olievondsten in Zuidoost-Azië is eerst vrij kort geleden een tipje van de sluier opgelicht. Nauwelijks twee maanden geleden pas is er uitvoerig over geschreven door o.a. het Amerikaanse tijdschrift "The left Republican" en door 'n Frans dagblad als "Le Monde". Aan deze twee publicaties ontleen wij, dat de petroleum in Zuidoost-Azië op twee plaatsen wordt aangetroffen, te weten in de grote bergketen, die van noord naar zuid, dicht langs de oostkust, dwars door Vietnam loopt en in de tweede plaats - en dat is de belangrijkste - vóór de kust, dus onder de zee, op precies dezelfde manier als er petroleum wordt aangetroffen onder de Noordzeebodem. Onderzoekingen hebben uitgewezen, dat er zich petroleum bevindt in het gehele Aziatische continentale plat, met andere woorden in de bodem van de Zuidchinese Zee vanaf Formosa tot aan Zuid-Malakka toe. De aanwezige voorraad is niet alleen onvoorstelbaar groot, maar onderzoekingen hebben uitgewezen, dat de kwaliteit van die petroleum ook veel beter is dan de kwaliteit van de Perzische olie of die uit de Golf van Mexico. De olie in Zuidoost-Azië bevat namelijk minder zwavel en dat betekent dat ze veel gemakkelijker te raffineren is.

De aanwezigheid van petroleum voor de kust van Vietnam is aan de grote Amerikaanse oliemaatschappijen al geruime tijd bekend. De onderzoekingen die in Zuidoost-Azië verricht zijn, zijn gedaan in opdracht van vijf van 's werelds grootste oliemaatschappijen en door deze bekostigd. Voor het in exploitatie brengen van de Zuidoost-Aziatische olie zijn de voorbereidingen al ver gevorderd. De verwachting bestaat, dat de onderzeese velden over een jaar of vijf reeds volop in bedrijf zullen zijn. De concessies zijn inmiddels een beklonken zaak. Jawel, beklonken uiteraard met het bewind in Saigon, dat in Zuid-Vietnam een positie inneemt, die te vergelijken valt met de positie, die een kwarteeuw geleden in China werd ingenomen door het bewind van Tsjang Kai-sjek.

Met andere woorden: de belangen der Amerikaanse oliemaatschappijen zijn onverbreekelijk verbonden met de belangen van die Vietnamese klik, die in het verleden zijn lot aan het Franse kolonialisme had gekoppeld en die de voornaamste hinderpaal vormde voor de maatschappelijke vooruitgang van het land. Dat is niet meer dan begrijpelijk. De nationale revolutie in dit soort gebieden - niet alleen Rusland en China, maar ook Perzië (onder Mossadek) hebben het laten zien - vormt voor aan het buitenlandse kapitaal verleende concessies de grootst denkbare bedreiging. De regering in Saigon is wel bereid om olieconcessies te verstrekken in ruil voor haar bescherming tegen de Vietnamese volksmassa's, die zonder de aanwezige Amerikaanse strijdkrachten, haar binnen de kortst mogelijke tijd, net als met Tsjang gebeurd is, dezelfde zee in zouden drijven onder wier wateren de olie

verborgen ligt, wier aanwezigheid niet het voornaamste argument, maar kennelijk wel de voornaamste reden vormt voor de voortzetting van de oorlog.

=====

E E N K O N G R E S O V E R K R O O N S T A D

ONGEVEER op het tijdstip, dat dit nummer van "Daad en Gedachte" onder de ogen van de lezers komt wordt er in West-Berlijn een "Kroonstad-kongres" gehouden. De aanleiding daartoe is 't feit, dat het in maart j.l. juist een halve eeuw geleden was, dat zich op de eiland-vesting Kroonstad, voor Petrograd gelegen in het oostelijk deel van de Finse Golf, de revolutionaire arbeiders en matrozen in opstand kwamen tegen de bolsjewiki. Het Berlijnse kongres wordt georganiseerd door een aantal kleine groepen, wier standpunten onderling in een aantal opzichten verschillen, maar die dit met elkaar gemeen hebben, dat zij de opstand van Kroonstad als een revolutionaire gebeurtenis beschouwen en niet als een contra-revolutionair feit, zoals alle leninisten.

De organisatoren van het Berlijnse kongres beschouwen de kommune van Kroonstad als een vorm van proletarische democratie. Zij zien in haar streven "sovjets zonder bolsjewiki" te vormen een poging tot verwezenlijking van de zelfstandige macht van de arbeidersklasse, een poging zich te onttrekken aan de dictatuur van de bolsjewistische partij en van de bolsjewistische staat.

De organisatoren van het Berlijnse "Kroonstad-kongres" zijn van mening, dat de infame leugens, die zowel door Trotskisten als door Stalinisten of neo-Stalinisten over Kroonstad worden verbreid duidelijk aan de kaak dienen te worden gesteld, omdat de opvattingen over Kroonstad ten nauwste samenhangen met opvattingen omtrent het karakter van de Russische oktoberrevolutie en met opvattingen omtrent de klassenstrijd van de arbeiders.

Wie de Russische omwenteling van 1917 voor een socialistische revolutie aanziet, wie staatskapitalisme voor communisme houdt, wie meent, dat de arbeiders bij hun strijd tegen 't kapitaal behoefte hebben aan een straf of minder straf georganiseerde voorhoede, die denkt - aldus de groepen, die het congres hebben uitgeschreven - óók anders over de betekenis van Kroonstad. Al degenen, die op het standpunt van een avantgarde staan, al degenen, die op een of andere manier over de strijdende arbeiders de baas willen spelen en hun de marsroute willen voorschrijven, al degenen die een "revolutionaire partij" voor noodzakelijk houden, zijn felle tegenstanders van de opstand van Kroonstad. Wie echter van mening is, dat "de bevrijding der arbeidersklasse slechts het werk der arbeiders zélf kan zijn", wie beseft, dat de klassenstrijd alleen maar door de arbeiders zelfstandig kan worden gevoerd, wie de bolsjewistische orde als een op de loonarbeid, dat wil zeggen op de uitbuiting berustende orde heeft leren verstaan, die vat "Kroonstad" op als de proletarische "uitloper" van een overigens "burgerlijke" omwenteling en die begroet de opstand in de vesting met vreugde als een van de belangrijke voorbeelden ener zelfstandige klassenbeweging.

"Kroonstad", zo schrijven de organisatoren in de oproep tot het kongres, "is voor ons alleen maar een aanleiding om alle groepen, die op de bodem van de zelfstandige klassenbeweging staan (of beweren daarop te staan) bij elkaar te brengen voor een gemeenschappelijke discussie, waarin wij ons zowel op de betekenis van Kroonstad als op de betekenis van 'zelfstandige klassenbeweging' nader willen bezinnen. Niet Kroonstad, niet het verleden, is daarbij het belangrijkste, maar de problemen, waarvoor de arbeidersklasse zich in het heden ziet gesteld. Het gaat in wezen op het kongres om de huidige arbeidersstrijd, een strijd waarbij de arbeiders

ders alle soorten van leninisten als tegenstanders tegenover zich vinden. Waarom het in één woord gaat, dat is: in de huidige strijd, in de spontane en wilde stakingen, die in alle landen aan de orde van de dag zijn en regel worden, de kiemen van een nieuwe arbeidersbeweging, een beweging van de arbeiders zélf, te leren onderscheiden. Voor ons - we citeren nog steeds de oproep voor het kongres - immers gaat het er om, dat de arbeiders de beschikking krijgen over het produkt dat ze voortbrengen, dat ze zelf beslissen over de produktie. Wij staan achter elke strijd, die in wezen de zelfbeschikking der arbeiders over de produktie bevordert of de weg baant en wij zijn tegen alles en tegen allen, die de eigen organisatie van de arbeiders zelf in hun eigen strijd belemmeren of in de weg staan."

Wij schreven hierboven al, dat aan het kongres door verschillende groepen wordt deelgenomen. Er zijn radencommunistische groepen bij, maar ook groepen, die nauw verwant zijn aan het anarchisme. Tussen die verschillende richtingen zal op het kongres nog wel een hartig woordje worden gewisseld. Daarbij zal 't vermoedelijk in de eerste plaats wel draaien om de historische waardering van Kroonstad, dat wil zeggen om de vraag of een zege van Kroonstad over de bolsjewiki denkbaar zou zijn geweest, indien de oproepen tot een "derde revolutie" die van Kroonstad uitgingen in de rest van Rusland weerklank hadden gevonden. Mochten er op het Berlijnse kongres deelnemers zijn, die deze vraag bevestigend beantwoorden, dan is het wel als zeker aan te nemen, dat zij de radencommunisten tegenover zich zullen vinden. Die toch houden het voor een historische- en maatschappelijke onmogelijkheid, dat zich in het Rusland van die dagen de revolutie verder zou hebben ontwikkeld tot een omwenteling van proletarisch karakter. Daarvoor was de Russische arbeidersklasse veel te zwak, daarvoor ontbraken ook ten enenmale de sociale voorwaarden. Wie gelooft, dat in 1917 of juist in 1921 in Rusland een arbeidersrevolutie kans van slagen zou hebben gehad, die deelt - in een bepaald opzicht dan - de opvattingen van de bolsjewiki, met alle overige verschillen tussen hen en de leninisten natuurlijk. En wie aan een dergelijke mogelijkheid gelooft, die ziet vermoedelijk - dat is onze opvatting althans - de revolutie als een te verwezenlijken ideaal en dat kan niet zonder konsekwenties zijn voor de opvattingen omtrent de strijd nu.

Voor het houden van een korte inleiding over de historische betekenis en de historische perspectieven van de opstand van Kroonstad is op het Berlijnse Kroonstad-kongres een van de kameraden van "Daad en Gedachte" uitgenodigd. We mogen zeker veronderstellen, dat hij de hierboven zeer kort weergegeven problematiek in het middelpunt van zijn beschouwingen zal plaatsen. Over het verloop van de discussies zal hij ongetwijfeld in het juni-nummer van "Daad en Gedachte" uitvoerig verslag uitbrengen.

Het West-Berlijnse "Kroonstad-kongres" is door de organisatoren grondig voorbereid. In het in West-Berlijn verschijnende blad "883" (waarin met ons standpunt overeenkomende opvattingen herhaaldelijk doorklinken) zijn diverse op de kommune van Kroonstad betrekking hebbende teksten en dokumenten gepubliceerd. Daartoe behoren o.a. uitvoerige citaten uit de "Iswestia" van Kroonstad, alsmede revolutionaire, in maart 1921 in Kroonstad verschenen oproepen aan de Arbeidersraad van Kroonstad. In onderling uitgewisselde, op het kongres betrekking hebbende brieven wordt meegedeeld, dat tot de nauw met Kroonstad verband houdende vraagstukken ook de "spontaniteitstheorie" van Rosa Luxemburg gerekend wordt en dat daarover ook een inleiding zal worden gehouden, evenals over het probleem van het staatskapitalisme. Aan de diverse kongres-deelnemers is bovendien een lijst van aanbevolen literatuur verstrekt. Daarop prijken o.a. Rosa Luxemburgs brochure over de Russische revolutie, alsmede de dikke dokumentenverzameling over Kroonstad die vorig jaar in de serie "Dokumente der Weltrevolution" verschenen is en die wij destijds in "Daad en Gedachte" hebben besproken. Ook de beroemde brochure van Alexandra Kollontai over "De Arbeidersoppositie" behoort tot de aanbevolen geschriften. In het blad "883" zijn voorts uittreksels gepubliceerd uit geschrif-

ten van Alexander Berkman en Emma Goldmann.

Met het bovenstaande hopen wij de belangstelling van onze lezers voor het Berlijnse "Kroonstad-kongres" voldoende te hebben gewekt.

=====

REACTIE EN COMMENTAAR

Wij ontvingen de volgende brief:

"Als werkende jongere heb ik uw blad "Daad en Gedachte" van maart 1971, gelezen. Ik had gehoopt dat het een positief blad zou zijn op marxistische grondslag. Maar van de negen artikelen die ik gelezen heb, waren er acht op zuiver negatieve kritiek gericht; alleen het artikel van de Franse klassenstrijd geeft een gewoon verslag van gebeurtenissen.

Nergens ben ik een positief gericht artikel tegen gekomen. Het blad maakt aan de ene kant op mij de indruk een "Telegraaf" voor domme linkse arbeiders te zijn, maar daarvan kan ik u als radencommunisten niet verdenken, en aan de andere kant lijkt het een blad voor 't kader, dat wel weet hoe het moet en daarom alleen maar kritiek laat horen op anderen en dat kan uw bedoeling toch ook niet zijn. Ik hoop dat u mijn negatieve kritiek niet als revisionistisch, kapitalistisch, imperialistisch of iets dergelijks bestempelt, want ik ben maar een gewone jonge werker, die naar de juiste richting zoekende is. En daarom wil ik u vragen of u mij een opgave van lektuur over het radencommunisme wilt toesturen.

Bij voorbaat mijn dank.

V. d. B.
Leeuwarden.

COMMENTAAR VAN DE REDACTIE.

Hoewel je niet om publicatie hebt verzocht vinden we het toch beter om je brief in "Daad en Gedachte" te plaatsen. Wellicht zitten meerdere mensen met dezelfde indruk omtrent ons blad en dan geeft jouw brief ons meteen de gelegenheid de zaken van onze kant duidelijk te maken.

Uit je brief blijkt duidelijk, dat je eerste kennismaking met "Daad en Gedachte" op een teleurstelling is uitgelopen. Je vindt de inhoud te negatief, alleen op kritiek gericht. Het blad maakt op jou de indruk enerzijds een "Telegraaf" voor domme linkse arbeiders te zijn en anderzijds een blad voor het kader, dat wel weet hoe het moet en daarom alleen maar kritiek laat horen op anderen. Wel dat liegt er niet om.

We kunnen ons je gevoelens na het lezen van het maartnummer van "Daad en Gedachte" wel indenken. Je had waarschijnlijk een blad verwacht dat nu eens op een duidelijke manier zou aangeven hoe de arbeiders zouden moeten handelen om hun acties zo goed mogelijk te kunnen voeren. Een blad, dat zou aantonen, hoe de arbeiders het kapitalisme zouden kunnen vernietigen en een socialistische samenleving opbouwen. Inplaats daarvan krijg je dan een blad, dat alleen maar schrijft over diverse stakingen en over wat in die stakingen is gebeurd. Inplaats van aan te geven hoe de arbeiders moeten strijden, heeft ons blad alleen maar kritiek op de vakbeweging, op de Kommunistische Eenheids Partij, op de P.v.d.A., op Fré Meis, op Ernest Mandel en op wie en wat al niet meer. Alleen de brief van een Franse kameraad was informatief. Nu verwondert het ons wel, dat je de stukjes over Po-

len en Tsjechoslowakije niet hebt genoemd, want wij menen, dat die toch ook louter informatief waren. Maar enfin, dat is niet zo belangrijk.

Je was dus teleurgesteld omdat je iets anders had verwacht. Nu is dat natuurlijk niet onze schuld wanneer jij in je verwachtingen wordt teleurgesteld. Ook hadden wij het stukje in V.N. niet geschreven naar aanleiding waarvan jij ons blad hebt besteld. Maar ook dat is niet belangrijk. Belangrijk voor ons is alleen je proberen duidelijk te maken wie en wat we zijn.

Het belangrijkste van ons standpunt is, dat wij van mening zijn dat niet wij de arbeiders moeten leren hoe zij moeten strijden, maar dat integendeel wij uit die strijd de lessen trekken. Uit de verschillende acties, die de arbeiders voeren, proberen wij een algemene conclusie te trekken. Wanneer wij bijvoorbeeld de vakbonden bestempelen als organisaties, die er op uit zijn de vrede tussen kapitaal en arbeid te bewaren, als organisaties, die vijandig staan tegenover de eigen strijd van de arbeiders, dan doen wij dat niet omdat wij dat zo'n mooi standpunt vinden, maar dan zeggen wij dat omdat de praktijk van de arbeidersstrijd en van de reactie der vakbonden daarop ons dat heeft laten zien. Wij trachten alleen maar duidelijk te maken wat er in werkelijkheid gebeurt. Daarom geven wij ook geen wijze lessen aan de arbeiders. Wij zijn namelijk van mening, dat de bedrijfsarbeiders veel beter weten hoe ze hun strijd moeten voeren, dan welke "revolutionair", "socialist" of idealist. De aanhalingstekens bij "revolutionair" en "socialist" hebben natuurlijk een bedoeling. Want elke "revolutionair", elke "socialist" ook, die meent dat de arbeiders zonder zijn wijze raad het niet kunnen stellen, die meent dat de arbeiders een partij, een ideologie nodig hebben om met succes te kunnen strijden, is een gevaar voor de eigen strijd der arbeiders. Die "revolutionairen", die "socialisten" zijn namelijk in wezen een deel van de bestaande burgerlijke maatschappij en hebben zich in hun denken daarvan niet los kunnen maken. Zij kunnen niet anders dan denken in vormen van partijen, ideologieën, of zaken die nauw verwant zijn aan de burgerlijke maatschappij.

Nu zul je wellicht opmerken, dat de arbeiders zich in hun denken ook niet los hebben kunnen maken van deze bestaande maatschappij. Daarin heb je dan natuurlijk gelijk. Het verschil is alleen, dat de "revolutionair, de "socialist" rede-neert en propageert vanuit zijn ideaal, vanuit zijn ideologie. De arbeiders strijden echter niet uit ideologische of idealistische overwegingen. Zij strijden niet voor het socialisme of voor welk ideaal dan ook. Zij strijden omdat zij arbeiders zijn. Omdat zij tot die klasse behoren, wier belangen in strijd zijn met de belangen van de heersende klasse. Hun positie als arbeider dwingt hen tot strijd, niet het idealisme. En juist dat arbeider-zijn is het enige wat ze gemeen hebben. Levensbeschouwelijk kunnen ze er nog zo verschillend over denken, als het tot strijd komt is er desondanks een eenheid. Een eenheid, die zijn basis vindt in hun positie als arbeiders en in hun strijd.

Wij nu van "Daad en Gedachte" proberen die strijd van de arbeiders te verklaren. Proberen te begrijpen, waarom de arbeiders handelen zoals ze handelen. Geen voorhoede willen we zijn, geen wegwijzers, geen generale staf die de directieven geeft. Alleen maar verklaren en begrijpen wat er werkelijk gaande is.

Het is natuurlijk erg moeilijk om in het bestek van zo'n commentaar onze totale opvattingen weer te geven. Tenslotte hebben wij jaren en jaren ons moeten verdiepen in de problemen, hebben we steeds maar weer moeten discussiëren om tot een bepaald inzicht te komen. In zo'n kort stukje kun je daarom slechts een paar facetten van je inzichten belichten.

Het is niet zo gemakkelijk te voldoen aan je verzoek om een lijst van raden-communistische literatuur. Maar we proberen het. Alhoewel geen raden-communiste, zouden we je toch de werken van Rosa Luxemburg willen aanbevelen. En dan natuurlijk Pannekoek. Bijvoorbeeld zijn "Arbeidersraden", een werk dat hij in de bezettingsjaren heeft geschreven. Voorts is er kort geleden het boek "Anton Pannekoek, theoretikus van het socialisme" uitgegeven door de S.U.N. te Nijmegen.

Aangezien de schrijver één der medewerkers van "Daad en Gedachte" is kunnen wij dit boek leveren tegen de gereduceerde prijs van f. 5.-, franco per post. Voorts verschijnt er in augustus a.s. bij "Daad en Gedachte" een herziene uitgave van de reeds in 1965 door ons uitgegeven brochure "Was de sociaal-democratie ooit socialistisch? Een beschouwing over haar wezen", een brochure die aantoonde, dat de sociaal-democratie en ook alle andere partijen in wezen deel uitmaken van de burgerlijke maatschappij. Die brochure gaat waarschijnlijk f. 1,25, franco per post, kosten.

Wij hopen, dat we je iets hebben kunnen duidelijk maken van wat ons beweegt en wat ons doet schrijven zoals we doen.

Rest ons alleen nog je succes toe te wensen bij je poging om het juiste inzicht te verwerven.

=====

EEN PAAR WOORDEN OVER MARX, BAKOENIN EN DE COMMUNE VAN PARIJS

IN "DE GIDS" is A.L. Constandse een beschouwing over de Parijse Commune van 1871 begonnen met een verwijzing naar het oordeel, dat de bekende professor mr. H.P.G. Quack eens in zijn bekende werk "De Socialisten" over de betekenis van die beweging heeft gegeven. Quack, zo deelt Constandse mee, stond als zeer gematigde liberaal zeker niet aan de kant van de Communards; wat de Commune zocht te verwezenlijken beschouwde hij als een utopie. Maar in naam van de historische objectiviteit, in naam van de historische rechtvaardigheid, zo helpt Constandse ons herinneren, heeft Quack geprotesteerd tegen het volkomen vertekende beeld, dat Cambetta van diezelfde Commune gaf in oktober 1876. Wat men zou wensen is, dat Constandse zich aan deze Quack in dát opzicht wat meer gespiegeld had, alsook, dat hij hem - juist inzake de Commune - wat uitvoeriger zou hebben geciteerd. Dan wellicht zou het niet nodig zijn geweest, dat wij - eveneens in naam van de historische rechtvaardigheid - op onze beurt protest aantekenen tegen de karakteristiek en de daarmee verbonden commentaren van Constandse.

De algemene strekking van zijn "Gids"-artikel is deze, dat het revolutionaire volk van Parijs in 1871 gehandeld heeft in overeenstemming met de suggesties van Proudhon en Bakoenin en dat de Commune allerminst beantwoordde aan de vorm, waarin zich naar de mening van Marx een revolutie zou hebben dienen te voltrekken. Deze zienswijze van Constandse houden wij voor totaal onjuist om twee redenen. De eerste daarvan is, dat de verhouding tussen Marx en de Commune geheel verkeerd wordt weergegeven; de tweede, dat wat haar wezenlijk karakter betreft, de Commune geenszins overeenstemt met de conceptie van Michael Bakoenin.

Wat het laatste betreft ligt de zaak eigenlijk betrekkelijk eenvoudig. Was de Commune een duidelijke poging de directe democratie te verwezenlijken, dat wil zeggen de werkelijke macht bij de arbeidende massa te leggen, haar te laten beslissen en invloed te verschaffen op de direct afzetbare functionarissen, Bakoenin, volgens een hardnekkige legende de grote kampioen van de vrijheid, pleitte in zijn program voor de "Alliance de la Démocratie Socialiste" voor een niet te talrijke revolutionaire staf. Ofschoon hij zich in datzelfde program tegen iedere dictatuur verzette en verklaarde, dat de revolutie door het volk moest worden gedaan, de leiding daarvan bij het volk moest blijven, stelde hij tevens organisatorische regelen vast, die aan de revolutionaire leiding het karakter van een samenzweerdersgenootschap gaven. Men leest daar onder meer: het mechanisme der organisatie

blijft een geheim voor ieder; aan ieder medelid worden speciale functies opgedragen; men moet niet zoeken te overtuigen, maar verenigen die reeds voorhanden zijn en alle disputen vermijden; alle vragen van medeleden aan de organiseerder, die niet op de aangelegenheden der ondergeschikte cirkels betrekking hebben, zijn verboden; het ganse samenstel is middel en werktuig om een doel te bereiken: dat doel is slechts aan die enkele afdeling bekend; zij die de opdracht krijgen behoeven het wezen der zaak niet te kennen; om de energie te prikkelen kan het soms geraden zijn het wezen der zaak verkeerd voor te stellen, enz. enz. En nu kan men wel opmerken, dat het hier gaat niet om de organisatie van de revolutie, maar om de organisatie van de organisatie, die de omwenteling moet voorbereiden, maar in dat geval ziet men volledig over het hoofd, dat bij deze conceptie van hetgeen terecht een revolutionaire partij mag worden genoemd, ook 'n bepaalde opvatting inzake de revolutionaire ontwikkeling zelf past. Een eeuw geleden zou men er misschien theoretisch met elkaar over hebben kunnen twisten of een dergelijke partij van samenzweeiders op het moment, dat de gebeurtenissen in een revolutionaire stroomversnelling geraken ooit bereid zou zijn haar positie van "generale staf" vrijwillig prijs te geven. Voor de thans levende generaties, die ervaren hebben hoe een dergelijke "revolutionaire staf" zich in oktober 1917 en de daarop volgende jaren in de praktijk gedragen heeft, is dat volstrekt geen vraag meer. Daar komt dan nog bij, dat Bakoenin zelf, aan het prijsgeven der door zo'n "staf" ingenomen positie geen ogenblik heeft gedacht. Toen hij, in de praktijk in september 1870 aan het werk was in Lyon, streefde hij er naar een revolutionaire uitbarsting te doen losbreken - wat getuigt van een zienswijze, waarin de revolutie allesbehalve als een sociaal proces wordt opgevat - en had hij, voor het geval die poging zou slagen, een manifest gereed, waarin het uitdrukkelijk heet, dat de revolutie zich voorlopig autoritair zou gedragen.

Wij hebben dit alles ontleend aan dezelfde Quack, die ook door Constandse om zijn historische eerlijkheid gereemd wordt. Wij beschikken over een wat oude uitgave van zijn standaardwerk. Bij ons staat het uitvoerig te lezen op de bladzijden 707, 708, 709 en 752 en 753 van het vierde deel (tweede stuk, hoofdstuk Michael Bakoenin). Maar zij die een latere uitgave raadplegen zullen de bewuste passages niettemin gemakkelijk kunnen vinden. Constandse schrijft op een manier alsof hem deze bladzijden van Quack nooit onder ogen zijn geweest, in ieder geval alsof hem de betekenis van hetgeen hier vermeld wordt volledig is ontgaan. Inplaats daarvan maakt hij in zijn "Gids"-artikel de opmerking, dat "Marx dichter bij de Russische bolsjewiki dan bij de communards stond". Wat daarvan waar is zullen wij aanstonds nader onderzoeken. Hier zij echter nadrukkelijk vastgesteld, dat onze, direct aan Quack ontleende informatie omtrent Bakoenin, op de weergegeven punten de verwantschap tussen Bakoenin en de bolsjewiki onmiskenbaar doen blijken.

Wat nu de verhouding betreft tussen Marx en de commune menen wij allereerst een mogelijk misverstand omtrent onze zienswijze te moeten buitensluiten. Als Constandse zegt, dat de Parijse commune niet beantwoordde aan de vorm, waarin zich volgens Marx een revolutie zou hebben dienen te voltrekken en wij verklaren die mening van Constandse voor verkeerd, dan bedoelen wij niet, dat de vorm der Parijse commune w é l met de "revolutionaire recepten" van Marx overeenstemde. Dat wij Constandse's opvatting onjuist achten, spruit niet daaruit voort, dat wij het omgekeerde van Constandse's zienswijze voor juist houden. De fout die Constandse maakt schuilt eenvoudig hierin, dat Marx - die al in zijn jonge jaren schreef, dat het er niet om gaat de gedachten tot werkelijkheid te laten worden, maar omgekeerd de werkelijkheid te laten doordringen in de gedachten - geen revolutionaire recepten heeft gegeven. Hij schreef de revolutie niet voor hoe zij diende te verlopen, doch hij leidde uit de revolutionaire werkelijkheid de bewegingswetten der maatschappelijke ontwikkeling af. Aan de hand van die revolutionaire werkelijkheid verdiepte hij zijn inzichten omtrent de sociale bewegingswetten voortdurend en hij schroomde niet zijn kijk daarop zonodig telkens te herzien.

Maar is, zal de lezer wellicht vragen, het pakket van noodzakelijk geachte maatregelen, dat wordt aangetroffen in het "Kommunistisch Manifest" van 1848 dan niet zoiets als een naar Marx' inzicht te verwezenlijken program? Jazeker, erkennen wij, een program vormen zij inderdaad. Maar een "recept", dat wil zeggen de verwoording van een aantal idealen zijn zij niet. Zij zijn de verkeerde conclusie uit een nog gebrekkige en nog onvolledige analyse der maatschappelijke tegenstellingen en klasseverhoudingen van voor 1848, die zelf ook nog onvolledig en gebrekkig zijn en dientengevolge aan Marx geen andere dan juist deze verkeerde conclusies openlieten. Zodra de maatschappelijke tegenstellingen zich duidelijker begonnen af te tekenen, zodra de sociale ontwikkeling een grondiger analyse mogelijk maakte, heeft Marx zijn aanvankelijke gevolgtrekkingen herzien. Dat was het geval eind 1851, begin 1852. In dat laatste jaar publiceerde Marx 'n beroemd geworden geschrift, dat de staatsgreep van Louis Bonaparte van 2 december 1851 en heel de historische ontwikkeling in 't Frankrijk van die dagen tot onderwerp had. In het laatste hoofdstuk van dat geschrift spreekt hij de opvatting uit, dat het revolutionaire proces heel anders zal verlopen dan door hem in zijn "Manifest" geschilderd was, dat niet, zoals daar nog beweerd was, "de bureaucratisch-militaire machine van de ene hand in de andere (dat wil zeggen uit de hand van de bourgeoisie in de hand van het proletariaat!) zou overgaan, doch dat zij zou worden stukgebroken!" En dat - voegt Marx er aan toe - is de voorwaarde voor elke volksrevolutie op het continent. Met andere woorden: twintig jaar voordat in de Parijse commune de burgerlijke staat inderdaad kapotgeslagen wordt, verklaart Marx dat als de voorwaarde ener proletarische omwenteling. Men kan aan dat feit zien wat de bewering van Constandse waard is, dat Marx zich alleen maar uit huichelarij met de revolutionaire praktijk der Commune akkoord zou hebben verklaard.

Zeker, Marx heeft in 1871 in zijn "Adres over de burgeroorlog in Frankrijk" de Parijse Commune de "eindelijk ontdekte vorm der proletarische revolutie" genoemd. Maar dat, omdat het toen om een ontdekking in de werkelijkheid ging en hij een prognose van hemzelf natuurlijk nooit verwarde met de werkelijkheid, die nog zou moeten blijken. Toen die werkelijkheid zijn conclusie van 1852 inderdaad bevestigde was dat voor hem aanleiding de herziening van zijn visie van 1848, reeds in 1852 ondernomen, nog eens duidelijker - en nu aan de hand van concreet feitenmateriaal - te herhalen.

Wil men datgene geloven wat Constandse in zijn "Gids"-opstel hetzij openlijk verkondigt, hetzij tussen de regels suggereert, dan zou het zó zijn, dat Marx in 1871 de geenszins met zijn zienswijzen strokende Commune als 't ware "annexeerde". Om die zienswijze aannemelijker te maken voert Constandse een getuige ten tonele: de Duitse geschiedschrijver Arthur Rosenberg, die tot aan het einde der twintiger jaren bolsjewiek geweest is en deel heeft uitgemaakt van het presidium van de derde internationale. Dat deze Rosenberg - als het gaat om een juist begrip van de standpunten, die Marx inzake de hier aan de orde zijnde kwesties heeft ingenomen - juist vanwege zijn bolsjewistische afkomst en verleden 'n hoogst onbetrouwbare getuige is, dat ontgaat Constandse geheel en al. Dat komt, doordat hij weinig kaas gegeten heeft van de verschillen tussen Marx en de bolsjewiki. Dat laatste blijkt ook hieruit, dat hij in alle ernst Lenin's studie "Staat en revolutie" aanhaalt als het "bekendste" voorbeeld van de geschriften, waarin marxisten de theorie omtrent het afsterven van de staat in een socialistische samenleving verder hebben ontwikkeld.

In "Staat en revolutie" echter worden opvattingen ontwikkeld, die, als het er op aan komt, in strijd zijn met die van Marx. Bij hem is de proletarische revolutie een proces waarin de burgerlijke staat wordt stukgeslagen en vervolgens afsterft. Lenin kan zich dat proces in het geheel niet voorstellen. Hij meent, dat het "afsterven van de staat" bij Marx nooit betrekking kan hebben op de burgerlijke staat die reeds is stukgeslagen en hij schuift daarom tussen de stukgeslagen burgerlijke staat en het afstervingsproces de "socialistische staat". Dat komt er

dan op neer, dat bij hém (Lenin) de burgerlijke staat wordt omgezet in de "socialistische staat" en dat deze laatste dan vervolgens afsterft. Juist echter die omzetting van de burgerlijke- in de socialistische staat is niets anders dan het door Marx in 1848 verkondigde, in 1852 al door hem onjuist bevonden program.

Het is dit (verworpen) program, waarvan ook Rosenberg spreekt in het door Constandse gekozen citaat, als hij daar opmerkt, dat Marx een revolutionaire regering in de geest van 1793 verlangde. Inmiddels stelt Rosenberg, die door Constandse juist geciteerd wordt, de zaken iets minder absoluut dan men, afgaande op het citaat, zou menen. Constandse citeert hem namelijk niet volledig. Op de aangehaalde woorden laat Rosenberg in zijn "Geschichte des Bolschewismus" (blz. 25) direct nog volgen, dat "de Commune echter toch daarmee begon, waarmee Marx wilde eindigen, namelijk de opheffing van de staat en de vestiging van het rijk der vrijheid". De toevoeging van deze woorden (bij Rosenberg) betekent niet, dat deze Duitse, ex-bolsjewistische historicus toch wel degelijk enig inzicht zou hebben in de wijzigingen, die Marx in de loop der jaren in zijn opvattingen heeft aangebracht. Het is namelijk zo, dat inderdaad ook in het program van 1848 bij Marx de omzetting van de burgerlijke- in de "socialistische" staat een voorlopig karakter draagt, een tijdelijk iets is. De verandering die zich bij Marx voltrekt bestaat hierin, dat hij al spoedig (in 1852) de onmogelijkheid van iets dergelijks óók als tijdelijke maatregel beseft. Daarvan vindt men bij Rosenberg niets. Zijn opmerking dient er alleen maar toe, om zijn lezers duidelijk te maken, hoe het mogelijk was, dat Marx - van wie ook Rosenberg ten onrechte meent, dat hij in 1870/71 nog op het standpunt van 1848 stond - tóch 'n theoretische verbinding legde tussen de ideeën der Commune en die van hemzelf. Met andere woorden: van een verwijt van huichelarij, dat Constandse tot Marx richt, is bij Rosenberg geen sprake, ofschoon beiden voor wat betreft het eigenlijke standpunt van Marx in dezelfde mist varen.

Rosenberg zegt dan ook niet, dat Marx de Commune heeft gerechtvaardigd..... opdat de beweging die hij wilde ontwikkelen een revolutionaire traditie zou hebben en aantrekkelijk zou zijn voor alle socialistten, gelijk Constandse hem in de mond legt. Constandse, die op deze plaats Rosenberg niet citeert doch hem alleen maar weergeeft, geeft hem verkeerd weer. Rosenberg schrijft Marx niet de bedoelingen toe, die Constandse hem toeschrijft en dat blijkt ook heel duidelijk uit een ander - door Constandse niet geciteerd - boek van Rosenberg ("Demokratie und Sozialismus", blz. 193), waarin de verhouding tussen Marx en de Commune eveneens aan de orde komt. Rosenberg constateert het alleen maar als feit, dat Marx met zijn "Adres over de burgeroorlog in Frankrijk" een revolutionaire traditie heeft geschapen. Of hij dat goed ziet betwijfelen wij, maar dat moeten wij hier buiten beschouwing laten. Rosenberg zegt in elk geval niet, dat Marx dat wilde; hij zegt evenmin, dat Marx dat niet wilde. Bij Rosenberg gaat het om een traditie van het marxisme. Aangezien 't marxisme niets anders is dan een theorie omtrent de maatschappelijke ontwikkeling, vraagt men zich af, wat men zich daarbij dan wel moet voorstellen, bij: de traditie van een (notabene uiterst beweeglijke en voortdurend zich wijzigende!) theorie! Constandse maakt er bij zijn weergave van Rosenbergs woorden iets totaal anders van. Hij spreekt over de traditie voor de beweging die hij ontwikkelen wilde en die aantrekkelijk moest zijn voor alle socialistten. Dat is in ieder geval geen taalkundige of begripmatige onzin. Maar 't is wél een caricatuur van hetgeen door Marx werd nagestreefd.

Anders dan Constandse meent, wilde Marx helemaal geen beweging ontwikkelen. Wat hij wél wilde is: van de bestaande beweging, dat wil zeggen van de in de werkelijkheid waarneembare klassenstrijd der arbeiders, het wetmatige verloop nasporen. Of zij die zich socialistten noemden die werkelijk waarneembare beweging "aantrekkelijk" vonden, dan wel of zij zijn inzichten daaromtrent "aantrekkelijk" vonden, dat is iets waarover Marx zich totaal niet bekreunde en dat weet zelfs Rosenberg, getuige een opmerking in diens "Demokratie und Sozialismus" (blz. 195).

In tegenstellint tot Constandse, die het over "het ideaal der Commune" heeft, spreekt Marx nergens van "idealen". Het is hem er niet om te doen "idealen" te verwezenlijken, hij houdt zich bezig met de werkelijke beweging, met de klassenstrijd. Die klassenstrijd is geen zaak van de socialisten, maar van de arbeiders. Niet de socialisten scheppen een nieuwe maatschappij, de arbeiders doen dat, al strijdende, of ze zich daarvan bewust zijn of niet. Of ze hun denkbeelden nu aan Proudhon, aan Bakoenin, aan Marx of aan wie dan ook ontleend hebben, hun maatschappelijke praktijk - gevolg van het feit dat ze arbeider zijn en als arbeider aan het produktieproces deelnemen - is er dezelfde om. De door Rosenberg gemaakte, door Constandse herhaalde opmerking, dat "de dragers der Commune volstrekt geen marxisten waren", doet daarom, hoe juist op zichzelf ook, in het geheel niet terzake. De Commune-strijders van 1871 voerden klassenstrijd, zo goed als de Engelse arbeiders klassenstrijd voerden toen zij in 1818 de textielfabrieken van Lancashire plat legden. Hén "marxisten" te noemen zal niemand invallen. Op het moment dat de Britse katoenspinners in 1818 in staking gingen lag Karl Marx nauwelijks in zijn wieg in Trier. Ruim 25 jaar later echter begint hij uit hun optreden dingen af te leiden, die nog weer eens 25 jaar later in praktijk worden gebracht door de Communards.

Constandse schrijft, dat Bakoenin "de wezenlijke theoretische bezieler van de opstand in Frankrijk" in 1871 is geweest. Wat hij daarmee bedoelt is ons onduidelijk, omdat wij de term "theoretische bezieler" niet verstaan. Bedoelt hij, dat Bakoenin de theoreticus der Commune is? Of bedoelt hij, dat hij haar bezieler is? Of bedoelt hij het een en het ander tegelijkertijd? Wat hij in ieder geval bedoelt, is, dat Marx niet als "bezieler" der Commune valt aan te merken. Het laatste is volkomen juist. Sterker: Marx is niet slechts géén "bezieler" der Commune, hij is evenmin de "bezieler" van een andere strijd. Hij is een theoreticus, die uit de maatschappelijke ontwikkeling verschijnselen afleidt, zoals bijvoorbeeld de Commune er een is geweest. Om het niet met onze eigen woorden maar met die van de ook aan Constandse bekende Quack te zeggen (onze uitgave, deel IV, hoofdstuk Bakoenin, blz. 842): "Marx wil slechts geven het critisch inzicht in de voorwaarden, de loop en de algemene resultaten der menselijke maatschappelijke beweging: zijn stellingen zijn dus constateringen van wat op zeker ogenblik der geschiedkundige vervorming der maatschappij volgens hem waar is: alles is bij hem betrekkelijk: Bakoenin daarentegen hecht aan het absolute. Er is volgens Bakoenin ergens een natuurlijke maatschappij. Er is een absolute menselijke moraal, het beginsel der solidariteit", enzovoorts. En in onmiddellijke aansluiting hierop spreekt Quack van "het idealistisch moment" bij Bakoenin, die hij rangschikt onder hen, die "haast hebben hun ideaal te verwerkelijken". "Marx", laat Quack daarop volgen, "had de tijd, wist ook niet zo muurvast wat hij zou verkrijgen: maar Bakoenin had haast."

Quack noemt Bakoenin terecht een idealist. Omdat idealisten altijd trachten de mensen te "bezielen", hebben wij er geen bezwaar tegen om Bakoenin een "bezieler" te noemen. Alleen: aan "bezielers" stoort zich de maatschappelijke ontwikkeling weinig. Revolutionaire gebeurtenissen zijn niet een gevolg van hún werkzaamheid, het zijn de sociale verhoudingen, die revoluties baren. Dat geldt ook voor de Parijse Commune en daarom is ook Bakoenin niet háár "bezieler". Dat Constandse het anders ziet spruit daaruit voort, dat voor hem - die idealist gebleven is al moge de inhoud zijner idealen zijn gewijzigd - hetzelfde geldt als wat Quack (onze uitgave, deel IV, hoofdstuk Bakoenin, blz. 777) over de 19e-eeuwse Italiaanse staatsman Mazzini zegt, namelijk, dat "een spontane (uit de maatschappelijke verhoudingen voortspruitende) ontwikkeling er bij hem, als idealist, niet in wil".

Aan wat voor invloed in enigerlei vorm denkt Constandse eigenlijk, wanneer hij een regelrecht verband legt tussen Bakoenins activiteiten en de Franse Commune-opstand? Niet aan een directe, niet aan een bruisende agitatie als straatredenaar of spreker, hetzij in de algemene Commune-vergadering, hetzij in het "Comité Central" nemen wij aan. Bakoenin vertoefde niet in Frankrijk toen op de 18e

maart 1871 het arbeidende volk van Parijs in opstand kwam. Maar wat kan dan - volgens Constandse - zijn indirecte betekenis zijn geweest? In ernst kan hij ook niet geloven, dat de Franse atelier-arbeiders en kleine handwerkers in de tien jaren die aan de Commune vooraf gaan geïnspireerd zullen zijn geworden door een over de Russische toestanden handelende brochure als "Romanoff, Poegatcheff of Pestel", die Bakoenin het licht gaf in 1862. De specifiek Russische verhoudingen zullen hen niet aangesproken hebben, de daarin door Bakoenin uitgesproken voorkeur voor een omwenteling onder de leiding van een Romanof kan moeilijk begrip hebben gewekt bij een proletariaat met een sterk blanquistische-, in een land waarin bovendien ook de jacobijnse traditie nog levend was. Anders is het natuurlijk wel gesteld met Bakoenins "Beginselen der revolutie" of zijn vijf "Brieven over patriotisme", welke laatsten in de loop van 1869 in een Frans-Zwitserse krant gepubliceerd werden. Deze stukken dragen een wat algemener karakter, maar van daaruit een rechte lijn te trekken naar de Parijse Commune lijkt ons een bijzonder stout stukje.

Zeer direct betrekking op de Franse verhoudingen hebben ongetwijfeld Bakoenins (zes) "Brieven aan een Fransman over de huidige crisis", gepubliceerd in september 1870, waarover Constandse dan ook uitvoerig spreekt. De schrijver van die brieven ontwikkelt daarin inderdaad de gedachte van een volksopstand als enige oplossing voor de kwalen waaraan Frankrijk lijdt na twintig jaren Bonapartistisch- en burgerlijk bewind, dat uitgelopen is op de oorlog met Bismarck en Pruisen. Die opstand, zoals Bakoenin hem ziet, vertoont nog zeer sterk jacobijnse trekken, ondanks Bakoenins krampachtige pogingen boven het jacobinisme uit te gaan. Het ontbreekt Bakoenin, die een bondgenootschap van arbeiders én boeren bepleit, eveneens aan een klare klassen-analyse. Hoe men deze "Brieven aan een Fransman" echter ook beoordeelt, dat zij - verschenen op een tijdstip, dat Parijs al door een ring van Duitse legers van de rest van het land was afgegrensd - juist op de Parijse bevolking grote invloed hebben uitgeoefend, zal geen mens kunnen volhouden.

Het is waar: Bakoenin spreekt daarin van de Commune, zowel in het algemeen, als van een, die in de Franse hoofdstad zou dienen te worden uitgeroepen. Maar het zou een dwaling zijn te geloven, dat hij de Commune-idee op de Franse geesten heeft geënt. Het is veeleer omgekeerd: de nog altijd levende herinnering aan de eerste Commune - de jacobijnse van 1792 - spookt zéér reëel door de voorstellingswereld van alle Franse revolutionairen en duikt via dezen ook bij de grote Russische rebel op. Zeker, ook Quack (onze uitgave, deel IV, hoofdstuk Bakoenin, blz. 757/758) verklaart, dat de Commune zich als historisch feit vestigde "bijna letterlijk zoals Bakoenin dit vroeger had voorgesteld". Het verschil echter tussen Constandse en Quack is dit, dat Quack terstond verklaart, dat "de omstandigheden daartoe geleid hebben". Als Constandse in zijn "Gids"-artikel Marx verwijt, over het hoofd te hebben gezien, dat het volk van Parijs handelde overeenkomstig de suggesties van Proudhon en Bakoenin, dan komt dit verwijt eigenlijk daarop neer, dat hij (Constandse) het Marx kwalijk neemt voor de historische omstandigheden niet dezelfde soevereine minachting aan de dag te leggen als Constandse zelf.

De hardnekkigheid waarmee Constandse telkens weer - overigens zonder Proudhon te vergeten - Bakoenin als de geestelijke vader der Parijse Commune naar voren schuift is eigenlijk een wonderlijke zaak, die men gerust tot "voer voor psychologen" mag rekenen. In de raad der Commune toch zaten, naar ook hij erkent, géén Bakoeninisten, wél - en dat spreekt, gegeven de toenmalige Franse verhoudingen eigenlijk vanzelf - aanhangers van Proudhon. Constandse zélf merkt ergens op, dat ook Bakoenin door hém geïnspireerd was en Constandse treft in twee van de "belangrijkste manifesten" der Commune de geest aan van Proudhon. Hij schrijft ook, dat in een bepaald opzicht het Lyonese manifest van Bakoenin gedachten bevat, die aan de opvattingen van deze Fransman verwant zijn.

Tegen het slot van zijn artikel voert Constandse Proudhon op indirecte wijze

ten tonele. Hij schrijft in de bewuste passage, dat de revisionist "Eduard Bernstein in zijn "Voraussetzungen des Sozialismus" ironisch heeft opgemerkt, dat Marx inzake de Commune een program had ontwikkeld 'dat naar zijn politieke inhoud in al zijn voornaamste trekken de grootste gelijkenis vertoonde met het federalisme van Proudhon'."

Een in november 1969 bij de Duitse uitgeverij Rowohlt verschenen herdruk van Bernsteins beruchte boek maakt 't vrij gemakkelijk diens woorden in de oorspronkelijke tekst na te lezen. Wie die moeite neemt, zal - menen wij - een enigszins andere indruk krijgen dan door Constandse wordt gewekt. In de eerste plaats hebben wij van enige "ironie" bij Bernstein niets kunnen bespeuren, niet dáár althans waar Constandse die wil hebben geproefd. Bernstein vergelijkt bepaalde passages uit Marx' geschrift over de Commune met bepaalde passages van Proudhon en laat aan die vergelijking de door Constandse aangehaalde woorden vooraf gaan (blz. 164 van de herdruk). Na zowel van Marx als van Proudhon de teksten te hebben weergegeven die hij nodig heeft, constateert Bernstein (herdruk, blz. 165): "Kortom, bij alle overige verschillen tussen Marx en de 'kleinburger' Proudhon is op deze punten hun gedachtegang zo dicht bij elkaar als slechts mogelijk is." Wij kunnen dat alleen maar zó verstaan, dat Bernstein bedoelt: zo dicht bij elkaar als slechts mogelijk is, gegeven hun verschillen! En dát hij het inderdaad zó bedoelt blijkt ook uit een passage op blz. 166, waar hij het heeft over "de antagonististen Proudhon en Marx", die elkaar op één punt ontmoeten, dáár namelijk waar ook Marx nadrukkelijk het zelfbestuur (van de producenten) een voorwaarde voor hun sociale emancipatie noemt. Dat Marx in zijn "Adres over de burgeroorlog in Frankrijk" een standpunt zou verkondigen, dat plompweg hetzelfde zou zijn als dat van Proudhon zegt Bernstein beslist niet en daarom is er voor "ironie" bij hem ook geen enkele aanleiding.

Wie het anders ziet dan Bernstein is Arthur Rosenberg, de "getuige" van Constandse. Die schrijft in zijn "Demokratie und Sozialismus" (blz. 194) dat Marx in zijn geschrift over de Commune "een gedeeltelijke terugtocht voor het Proudhonisme ondernam". In zijn "Geschichte des Bolschewismus" (blz. 25) staat het niet met zo duidelijke woorden te lezen, maar men vindt er toch wel dezelfde opvatting, daar waar gezegd wordt, dat Marx, toen hij zich onvoorwaardelijk achter de Commune van Parijs schaarde "op de koop toe moest nemen, dat hij op die wijze de politieke vorm van de Commune, dus de directe ontbinding van het centrale machtsapparaat van de staat, als het klassieke voorbeeld voor de arbeidersrevolutie beschreef".

Dat de Commune helemaal geen politieke vorm hád, maar juist het einde van alle tot dan toe bestaande politieke vormen van onderdrukking betekende, is Rosenberg verborgen gebleven. Dat is niet toevallig; het hangt met zijn bolsjewistisch- en (daarvóór) sociaaldemocratisch verleden samen. Datzelfde verleden ook maakt hem blind voor het feit, dat de Commune, als niet-politieke-, maar sociale omwenteling als het ware onderstreepte wat Marx in zijn jonge jaren in een polemiek tegen Arnold Ruge naar voren had gebracht omtrent het verschil tussen een politieke- en een sociale revolutie. Men moet ook, zoals Rosenberg, van bolsjewistische komaf zijn om een verwerping van de jacobijnse dictatuur (of democratie), een verwerping dus van de democratie in de zin van Blanqui of van het "Communistisch Manifest", min of meer als een soort van "capitulatie" voor Proudhon op te vatten.

Wij kunnen - ofschoon Constandse f o r m e e l geenszins de identiteit van de beide standpunten van Marx en Proudhon verkondigt - ons toch niet aan de indruk onttrekken, dat hij door zijn "getuige" Rosenberg sterker beïnvloed is dan hij zelf vermoedt en dat hij, bij het bestuderen van de respectievelijke betrekkingen van Marx en Bakoenin of Proudhon tot de Commune onwillekeurig de bril van Rosenberg heeft opgezet. Niet voor Proudhon is Marx "gecapituleerd", maar - en naar wij betoogden al lang voor de Parijse Commune werd geproclameerd - voor de werkelijkheid. Die "capitulatie" betekende niet, dat hij zijn theorie overboord zette.

Het betekende dat hij juist mét die theorie (zijn onderzoeksmethode) tot andere gevolgtrekkingen kwam. Dat is een totaal andere capitulatie dan bijvoorbeeld juist tijdens de Commune een bittere noodzaak bleek voor de Blanquisten. Hun dwong de werkelijkheid op dat moment tot gevolgtrekkingen, waartoe zich hun theorie niet leende, zodat ze gedwongen waren haar volledig prijs te geven. In tegenstelling tot wat Marx kon doen met zijn theorie (als methode), konden de Blanquisten met hun theorie (als recept) totaal niets aanvangen. Voor het Blanquisme, dat tot de geboorte van het bolsjewisme de meest radikale theorie van de burgerlijke omwenteling vormde, was geen plaats meer in de proletarische Commune-opstand.

Volgens de Blanquisten, zo goed als volgens de met hén en geenszins met Marx verwante bolsjewiki, zou de revolutie het werk van de revolutionairen zijn; voor Marx daarentegen is de arbeidersrevolutie 't werk van de arbeiders. Wij hebben daarover hierboven al gesproken en er aan toegevoegd, dat hun maatschappelijk optreden een gevolg is van hun arbeider zijn, een gevolg van hun plaats in het kapitalistisch produktieproces. Doordat Constandse dat niet begrepen heeft, evenmin als Rosenberg trouwens, tast hij niet slechts in den blinde voor wat Marx' verhouding tot de Commune betreft, maar evenzeer voor wat betreft Marx' opvattingen in het algemeen. Zijn "Gids"-artikel draagt er vele sporen van, die we hier niet alle kunnen volgen. Tot enkele rechtzettingen zien we ons, tot slot van onze beschouwingen, echter toch gedwongen.

Constandse spreekt in de aanvang van zijn opstel over de Frans-Duitse oorlog die aan de uitroeping der Commune voorafging en over de positie, die Marx ten opzichte van die oorlog heeft ingenomen. Constandse zegt dan onder meer: "Het is merkwaardig te zien hoezeer de theoreticus van de internationale klassenstrijd praktisch de wereld verdeelde in goedwillende en boosaardige volkeren of staten. Tot de betere naties rekende hij in 1870 niet bepaald Frankrijk; en het denkbeeld van een nieuwe Franse revolutie lag ver buiten zijn gezichtskring."

Het verbluffendste van die uiteenzetting is ongetwijfeld het slot. De gedachte aan een nieuwe Franse revolutie zou ver buiten Marx' gezichtskring hebben gelegen! Het tegendeel is waar. Reeds in zijn geschrift tegen Bonaparte ("De 18e Brumaire") houdt Marx het revolutionaire einde van diens heerschappij en keizerrijk voor onvermijdelijk; in het begin van de Frans-Duitse oorlog, op 28 juli 1870, schrijft hij in een brief aan schoonzoon Paul Lafargue en dochter Laura in Parijs ("Marx-Engels-Werke", Band 33, blz. 125/126), dat de nederlaag van Bonaparte, die hij verwacht, tot een revolutie in Frankrijk zal leiden.

Om te eindigen: het beeld van een Marx, die "de wereld in goedwillende en boosaardige volkeren of staten verdeelde", de opmerking, dat het "verbluffend" is, dat Marx "Duitsers en Hongaren verre superieur had genoemd aan de Slaven" 1), zijn beide een gevolg van een onjuist begrip, dat Constandse in het eerste geval tot een grove vertekening drijft, in het andere geval tot een hulpeloosheid veroordeelt, die hem belet Marx' werkelijke bedoelingen te verstaan.

In de eerste plaats moet men natuurlijk bedenken, dat Marx, als hij zich weinig vleidend uitlaat over een bepaalde staat, deze natuurlijk als de officiële representant der heersende klasse ziet.

In de tweede plaats zou het correcter zijn om te beweren, dat Marx de volkeren verdeelde, niet in goedwillende en boosaardige, maar in revolutionaire- en niet-revolutionaire, mits men er dan maar bijvoegt, dat zulks het geval was in de jaren 1848 en '49, toen in een reeks van Europese landen de n a t i o n a l e revolutie aan de orde was en 't derhalve zin had om van een "revolutionair volk" te praten. Het oordeel van Marx houdt verband met een gegeven situatie, is verre van absoluut, wisselt met de omstandigheden. Vandaar dat Constandse zelf al opmerkt, dat Marx in 1870 "Frankrijk niet bepaald tot de betere naties rekende".

In 1844 houdt Marx, in brieven aan Ruge, de Duitsers het voorbeeld van het toenmalige Frankrijk voor ogen en schrijft hij, dat "de dag van de Duitse opstand

verkondigd zal worden door het kraaien van de Gallische haan", omdat Frankrijk niet meer, zoals Duitsland, in feodale toestanden verkeert en zich in Frankrijk de burgerlijke revolutie al gedeeltelijk voltrokken heeft. Maar wanneer op een later tijdstip Duitsland de weg van het kapitalisme is opgegaan en het Duitse kapitalisme in vele opzichten met zevenmijlslaarzen andere kapitalistische landen heeft ingehaald, dan noemt Marx het Duitse proletariaat superieur aan het Franse. Want het is dan een arbeidersklasse, waarin - anders dan in Frankrijk bijvoorbeeld nog het geval is - de invloed van het handwerk en van primitieve agrarische verhoudingen vrijwel geen rol meer speelt.

Dat men over dat alles, wat nauw met Marx' algemene maatschappelijke inzichten samenhangt, met hem van mening kan verschillen, is duidelijk. Maar wie er anders over denkt dan Marx heeft daarmee nog niet het recht Marx' denkbeelden zó weer te geven, dat er wat anders staat dan er bij hem te lezen valt.

-
- 1) De publicatie waarnaar Constandse verwijst is, voor zover wij hebben kunnen nagaan, het 14 februari 1849 gedateerde, op 15 februari 1849 in de "Neue Rheinische Zeitung" gepubliceerde opstel "Het democratische Pan-slavisme" ("Marx-Engels-Werke", Band 6, blz. 270 e.v.). Het is niet van de hand van Marx, doch van die van Frierich Engels.

=====

S T A K I N G E N I N D E B O U W
E N O P H E T B A G G E R W E R K

"DE VAKBEWEGING dreigt in het slop te geraken... door het gebrek aan maatschappelijke interesse van haar achterban. De vakbeweging... moet steeds meer... tegen de bestaande maatschappij-structuren aanschoppen. Ondanks zichzelf is de vakbeweging steeds meer instandhouder van het kapitalistische stelsel aan het worden. De vakbeweging staat op de bres voor de ondernemer. Als er niet gauw wat aan gedaan wordt, staat de vakbeweging binnenkort voor het volgende dilemma: zij wordt ofwel spreekbuis van elke eis die uit haar achterban opkomt, en dan zal er geen algemeen beleid op lange termijn meer kunnen worden uitgestippeld, of zij zal haar greep op de massa kwijtraken."

De bovenstaande woorden zijn natuurlijk niet van ons. Wij staan niet op het standpunt dat de vakbeweging "ondanks zichzelf" de instandhouder van het kapitalisme "wordt". Wij zijn van mening, dat de vakbeweging, juist doordat ze is wat ze is al geruime tijd haar krachten voor de handhaving van het kapitalisme inspant. Wij zijn ook niet van mening dat de leden van de vakbeweging gebrek aan maatschappelijke interesse tonen. Onze opvatting is, dat er bij de leden van de vakbeweging sprake is van een ongeïnteresseerdheid, niet in de samenleving, maar in de vakbeweging en wel juist vanwege het feit, dat die vakbeweging inderdaad op de bres staat voor de ondernemer. En dat er ook maar een mogelijkheid aanwezig zou zijn, dat de vakbeweging open zou komen te staan voor elke eis uit haar achterban, dat moeten wij eerst nog zien.

Het citaat dat wij hier hebben gebracht stamt uit 'n rede van prof. dr. H.J. M. Hoefnagels, de katholieke Nijmeegse socioloog, die in het verleden al vaker als criticus van de vakbeweging is opgetreden. Niet omdat het arbeidersvijandige beleid van de bonden hem een gruwel is, maar integendeel, juist omdat hij zich een vriend van de vakbeweging acht, zulk een goed vriend, dat hij haar, overeen-

komstig het bekende gezegde haar "feilen" toont.

Waarom een kort commentaar op de jongste stakingen in het baggerbedrijf en in de bouw door ons met juist deze woorden van pater Hoefnagels wordt begonnen? Omdat naar onze mening deze vermaning, die hij op 12 maart j.l. tot de vakbeweging heeft gericht, de sleutel vormt tot een goed begrip van hetgeen er bij de twee genoemde stakingsacties eigenlijk aan de hand is. Pas op - daar komt wat pater Hoefnagels zei op neer - dat jullie je niet ál te duidelijk aan de kant van de ondernemer plaatsen. Als je dat doet, verlies je de greep op je eigen leden.

De vakbeweging heeft zich gehaast de welgemeende raad zéér ter harte te nemen. Zij was daartoe des te meer bereid omdat deze werd gegeven op een moment dat er bepaald wel behoefte aan bestond. De grote stakingsacties, die startten in augustus van het vorige jaar, hebben de vakbeweging de stuipen op het lijf gejaagd. De schrik zit haar nóg in de benen en voorlopig wil zij zorgvuldig oppassen niet op korte termijn nog eens zó haar gezicht te verliezen als bij die gelegenheid. Zij is er dus bijzonder op gebrand om de schijn te handhaven, dat zij het is, die ondanks alles nog altijd het bevel voert over de strijd van de arbeiders.

Een gemakkelijke opgave is dat natuurlijk niet. Vakbewegingsorganen als "Ruim Zicht" van het N.K.V. of "De Vakbeweging" van het N.V.V. zijn al gedurende een zeer lange reeks van jaren de bladen, waarin men over de strijd van de arbeiders wel het allerminst kan lezen. In de weken die thans achter ons liggen is de toon opeens veranderd. "Baggerstaking eerlijke zaak", schreef "Ruim Zicht" op 19 april met als onderkop "Vakcentrales solidair". Het wekte de bevreedende indruk, alsof al die vele andere stakingen, waarmee de vakcentrales nimmer solidair waren, géén eerlijke zaak zouden zijn geweest. Het officiële orgaan van het N.V.V. maakte het nóg bonter. Onder een zeer zware kop meldde het - naar aanleiding van de baggerstaking - dat "staking niet uit de tijd is". Aan wie, vragen we ons af, komt het N.V.V. eigenlijk die waarheid opdissen? Aan de arbeiders, die telkens en telkens weer naar het stakingswapen grepen en daarbij de bonden tegenover zich vonden? En wie heeft er eigenlijk ooit beweerd, dat de "staking uit de tijd" zou zijn? Precies! De vakbeweging! Dat alles bij elkaar geeft ons de indruk, dat het met de baggerstaking toch een minder eerlijke zaak is dan de katholieke bestuurders ons willen doen geloven. En met de staking in de bouw al evenmin. Of juist: de actie van baggerwerkers en bouwvakarbeiders is uiteraard een zuivere strijd. maar aan het feit, dat de bonden daar even haastig achter zijn gaan staan als ze kort geleden met de sleepbootstaking deden, daaraan zit voor ons een luchtje.

A propos, van die sleepbootstaking gesproken, herinnert u zich nog lezer op welke manier die geëindigd is? Juist, met een "afkoelingsperiode". Nu lazen we op 27 april j.l. in de "Nieuwe Rotterdamse Courant", dat een onderzoek (van een of ander sociologisch instituut) heeft uitgewezen, dat er ná het verstrijken van de "afkoelingsperiode" bij de sleepbootbemanningen een nóg grotere bereidheid tot staken was dan daarvoor. Maar desondanks is er van een hervatting van de strijd geen sprake geweest. Dat bevestigt naar onze mening onze kijk op de jongste tactiek van de vakbeweging.

Weet u waardoor die kijk nog meer bevestigd wordt? Door een geheim SER-rapport, waaruit "Het Parool" op 21 april het een en ander alvast heeft verklapt. Uit dat rapport blijkt, dat ook de vakcentrales in de komende jaren aan de loonrem willen gaan trekken. Welnu, dat zullen ze natuurlijk alleen maar kunnen als ze zich nu een beetje strijdbaar opstellen en hun mythe wat opvijzelen.

=====